

Сè што треба да знаете за податоците и јавните Wi-Fi мрежи

Без оглед дали користите интернет дома или на мобилен телефон додека се наоѓа надвор од дома, за сè што правите онлајн користите податоци. Ако го изберете соодветниот пакет и научите како и кога да ги користите домашните или мобилните податоци или јавните Wi-Fi мрежи, може да ви помогне да бидете безбедни онлајн и да заштедите пари.

Каков пакет за податоци да купите?

Размислете што сè правите онлајн пред да изберете пакет за податоци:

- ако користите интернет за е-пошта и општо пребарување на интернет, тогаш ви одговара мал домашен пакет или пакет за мобилни податоци,
- ако активно го користите интернетот и играте видеоигри и преземате филмови и музика, може да ви треба поголем домашен пакет или пакет за мобилни податоци.

Ви треба помош?

- Повикајте го вашиот интернет-оператор или посетете ја неговата продавница за совет за пакет што ќе ги задоволи вашите потреби.
- Разгледајте ги веб-страниците за споредба како што се finder.com.au, canstarblue.com.au или iselect.com.au за да го најдете соодветниот домашен пакет или пакет за мобилни податоци. Имајте предвид дека веб-страниците за споредба може да не ги вклучуваат сите оператори на пазарот.

Постојат повеќе начини да се поврзете на интернет

1. Домашен интернет

Поврзете се на интернет преку ADSL, Cable или nbn™ користејќи пренасочувач (рутер), модем или капија.

Вашата домашна Wi-Fi мрежа има ограничен опсег и општо земено, не се протега подалеку од вашата куќа и дворот.

2. Мобилен интернет

Поврзете се на интернет преку мрежата на вашиот мобилен оператор, онаа што ја користите на паметниот телефон. Мобилните податоци може да се користат секаде во вашиот дом или кога сте надвор.

3. Јавни Wi-Fi мрежи

Поврзете се на интернет во места како што се кафетерии, библиотеки или аеродроми преку вашиот паметен телефон, лаптоп или таблет. Тоа е практична (и евтина!) алтернатива да користите податоци што ја добивате со вашиот пакет за мобилни податоци, но важно е да имате на ум дека јавните Wi-Fi мрежи не се толку безбедни како приватната домашна Wi-Fi мрежа или податоците на мобилниот телефон.

Научете кога да ги користите домашните или мобилните податоци за да заштедите пари

Кога вашиот мобилен телефон е поврзан на домашна или јавна Wi-Fi мрежа, тој не ги користи дозволените податоци од мобилниот пакет. Па, како можете да го искористите ова?

- Поврзете го вашиот мобилен телефон на домашната Wi-Fi мрежа за да можете да го користите поголемиот пакет за податоци за да правите нешта на мобилниот телефон додека сте дома.
- Штом ќе го поставите мобилниот телефон на домашната Wi-Fi мрежа, тој би требало да се поврзува автоматски кога се наоѓате дома. Побарајте го симболот за Wi-Fi на вашиот телефон (📶) што ви покажува дека вашиот телефон ја користи Wi-Fi мрежата за податоци.
- Користете јавни Wi-Fi мрежи кога се наоѓате надвор и ви треба пристап до интернет за општо пребарување. Заштедете ги мобилните податоци за случаи кога ќе бидете надвор и ви треба безбеден пристап до интернет.

Како вашата домашна мрежа да биде побезбедна

- На вашиот пренасочувач изменете ја стандардната лозинка на Администратор и изберете една силна лозинка за домашната Wi-Fi мрежа.
- Изберете WPA2 како метод за шифрирање за вашиот пренасочувач за да помогнете да се заштитат личните податоци што ги праќате преку интернет.
- Деактивирајте го далечинското управување за да спречите хакери да вршат далечински пристап до вашиот пренасочувач преку интернет.
- Проверете дали вашиот пренасочувач го користи најновиот достапен софтвер (или фирмвер).

Како да го вклучам мојот мобилен телефон од мобилни податоци на Wi-Fi?

За да ја користите функцијата Wi-Fi на вашиот мобилен телефон:

- Активирајте ја опцијата за Wi-Fi во поставките на телефонот.
- Изберете ја домашната Wi-Fi мрежа и внесете ја лозинката.
- Сега, секојпат кога ќе доаѓате дома, телефонот ќе се поврзува автоматски на Wi-Fi мрежата.

Совети како да користите помалку податоци на вашиот телефон

Штедењето на податоците може да биде многу корисно ако имате претплатен пакет или помал пакет за податоци.

- Користете доверлива Wi-Fi мрежа со безбедна лозинка секојпат кога можете, дома, на работа или во домот на некој пријател.
- Исклучете ги мобилните податоци од менито на Поставките на вашиот телефон; сè уште ќе можете да примате и да вршите повици и да праќате текстови.
- Исклучете ја автоматската репродукција на видеозаписи на Facebook за да спречите видеозаписите да се репродуцираат автоматски.
- Апликациите за размена на брзи пораки како што се WhatsApp и Viber користат податоци за да праќаат текстуални пораки, па за нив можете да користите Wi-Fi мрежа.
- Затворајте ги целосно апликациите. Некои апликации може да продолжат да користат податоци во заднина ако се скриени, наместо да бидат затворени рачно.

Совет

Ако не сте сигурни како да ја исклучите автоматската репродукција на видеозаписи или која било друга активност спомната тука, прашајте некој пријател или напишете на Google што сакате да правите. На пр. „исклучување на автоматска репродукција на iPhone“.

Следете го користењето на податоците за да ги контролирате вашите трошоци

Ако знаете колку податоци трошите месечно, можете да го приспособите пакетот за податоци за интернет и да заштедите пари. Сега, користејќи онлајн алатка на вашиот интернет-оператор, можете да видите колку податоци сте искористиле секој месец.

- Некои пакети за интернет обично нудат специјална страница на сметка на која можете да се регистрирате за да го следите користењето на вашите податоци.
- Можете да инсталирате специјална апликација на вашиот мобилен телефон за да ги следите податоците и да добивате предупредувања кога се приближувате до границата за податоци.
- Мобилните оператори обично ќе ве предупредат кога сте искористиле 50%, 85% или 100% од вашите месечно дозволени мобилни податоци. Имајте на ум дека информациите може да бидат стари до 48 часа.
- Вашиот паметен телефон исто така има вградена алатка за мерење на користењето на податоци, а можете да пристапите до таа алатка преку менито Поставки.

Како да добиете помала сметка кога патувате во странство

- Пред да заминете исклучете ја функцијата за роаминг на апаратот преку менито Поставки.
- Кога се наоѓате во хотели или кафетерии, кога е можно користете Wi-Fi услуги наместо мобилни податоци.
- Купете претплатен пакет пред да заминете или локална претплатена SIM-картичка кога ќе стигнете.
- Клиентите на Telstra можат да се поврзат на Wi-Fi мрежата на Fon преку Telstra Air за да добијат пристап до бесплатни податоци кога се наоѓаат во странство.

Дали имате прашања за Националната широкопојасна мрежа (nbn)?

За да дознаете дали nbn ќе биде достапна во вашата област, посетете ја: nbnco.com.au/connect-home-or-business/check-your-address

За какви било други прашања, посетете ја веб-страницата на nbn: nbnco.com.au

Можеби сте слушале за 3G, 4G или дури и за 5G. Што значи тоа?

Буквата „G“ значи „Генерација“ (Generation). Според тоа 3G, 4G и 5G ги претставуваат 3-та, 4-та и 5-та генерација мрежи што го поврзуваат вашиот мобилен телефон со интернетот. Општо земено, колку поголем е бројот, толку побрза е мрежата.

Добри навики што треба да ги имате кога користите јавни Wi-Fi мрежи

Поврзувањето на јавни Wi-Fi мрежи кога се наоѓате надвор од дома е одличен начин да заштедите пари за мобилни податоци, но постојат одредени опасности. Еве неколку совети како вашите лични податоци да бидат безбедни.

- Проверувајте го внимателно името на Wi-Fi хот-спотот пред да се најавите на него, за да бидете сигурни дека се совпаѓа со името на Wi-Fi мрежата што се рекламира.
- Прочитајте ги условите и одредбите пред да се согласите со користењето на која било јавна Wi-Fi мрежа. Треба да знаете дека можеби ќе треба да го пополните името и адресата на е-пошта, кои може да се споделат со компании што сакаат да ви праќаат реклами. Ова е вообичаено и често претставува дел од договорот кога користите јавна Wi-Fi мрежа.
- Никогаш не смеете да внесувате информации од кредитна картичка или да пополнувате обрасци со лични податоци кога користите јавни мрежи.
- Прегледувајте безбедни веб-страници во чии ленти за адреса се прикажува „https://“ (забележете ја буквата „s“) и катанец (🔒).
- Ако се чувствувате несигурно или небезбедно, исклучете ја Wi-Fi мрежата во поставките на уредот или исклучете го целосно уредот.
- Не заборавајте да се одјавите од хот-спотот откако ќе престанете да го користите.

Можете слободно да користите јавни Wi-Fi мрежи за да:

- прегледувате на интернет,
- да читате вести,
- да правите било што што не вклучува внесување на вашите лични податоци онлајн.

Најдете време да ја разгледате веб-локацијата Be Connected

Be Connected е една богата веб-локација со бесплатни ресурси специјално дизајнирани да им помогнат на постарите Австралијци да се поврзат безбедно онлајн и да вршат со самодоверба навигација низ дигиталниот свет. Исто така, локацијата е корисна за семејствата и организациите во заедницата што сакаат да им помогнат на постарите лица да пристапат до сите придобивки од интернетот.

beconnected.esafety.gov.au

